

دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

دانشگاه تهران - ۳۰ آذر ۹۶

نقش خلاقیت و نوآوری در پیشرفت زبان آموزان و بررسی تاثیر عملکرد اساتید در ایجاد خلاقیت بین زبان آموزان در مرکز علمی تربیتی المصطفی (ص) واحد آشتیان

امین هاشمی

دانشجوی کارشناسی ارشد آلودگی محیط زیست و استاد مرکز علمی تربیتی المصطفی (ص) واحد آشتیان
amin.hashemi1369@chmail.ir

1

چکیده

خلاقیت به معنای خلق و آفرینش اندیشه ها، ایده ها، افکار نو و بدیع، متفاوت نگرستن، کشف و ابداع راه حل های جدید برای حل یک مسأله است و نوآوری فرایند کسب اندیشه های خلاق و تبدیل آن به محصول و خدمت و یا یک روش عملیاتی مفید است. انسان ها دارای قوه خلاقیت هستند؛ برخی در یک زمینه دارای خلاقیت بیشتر و برخی در زمینه های دیگر. خلاقیت می تواند توسط استادان در زبان آموز شکوفا گشته و یا از بین برود. بنابراین باید محیط و فضای مساعدی برای رشد و پرورش قوه خلاقیت زبان آموز فراهم آورد و با استفاده از روش جدید و خلاقیت پرور بارش فکری میتوان به این مهم دست یافت. در این مقاله تلاش شده است خلاقیت و نوآوری در مرکز علمی تربیتی المصطفی (ص) واحد آشتیان به اختصار تبیین شود تا شاید مسیر خلاقیت و نوآوری به درستی روشن گردیده و نهضت آن رشد یافته و بتواند پویایی خود را حفظ و تداوم بخشد. یادآور می شویم هدف ما در این مقاله شناخت شناسی خلاقیت و نوآوری نیست، بلکه هدف اصلی ما تبیین خلاقیت، نوآوری و شکوفایی به صورت جامع و فراگیر است که البته از شناخت شناسی خلاقیت و نوآوری نیز بهره مند خواهیم شد.

واژگان کلیدی: خلاقیت، زبان آموزان، فراگیری زبان فارسی، عملکرد اساتید

دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

دانشگاه تهران - ۳۰ آذر ۹۶

مقدمه

خلاقیت و نوآوری محرک اصلی تمدن‌هاست. تلفن، اتومبیل، هواپیما، رادیو، تلویزیون، رایانه، الکترونیک، قدرت اتمی و مسافرت‌های فضایی و خلق ادبیات و انواع هنرها و ... نقاط عطفی از اختراعات و اکتشافات و نمودی ارزشمند از تفکر و ذهن خلاق بشر است. بنابراین، برای پیشرفت در صنعت، اقتصاد، سیاست و همه علوم، نیازمند تفکری خلاق و نوآور هستیم؛ خلاقیتی که در ضمیر همه ما نهفته و در نحوه زندگی ما تأثیر دارد. تحولات سریع عصر کنونی ما، نیازمند حل مسائل و مشکلات به گونه‌ای خلاق است. هرچند علم، توسعه و پیشرفت نیاز اولیه بشر امروزی است، ولی باید دانست که علم به خودی خود، ضامن حل بسیاری از مسائل و مشکلات آینده‌ای که ما با آن‌ها مواجه خواهیم شد نیست، تنها نیروی فوق‌العاده و قدرتمند خلاقیت است که می‌تواند مسائل و مشکلات را به طرز خارق‌العاده‌ای از سر راه بشر بردارد. روان‌شناسان در تعریف خلاقیت متفق القول نیستند و به خلاقیت از زوایای گوناگونی می‌نگرند؛ در گذشته محور بحث روان‌شناسان از خلاقیت <شخص خلاق یا فرایند خلاق> بود. امروزه نیز اگرچه بسیاری از اندیشمندان به خلاقیت به عنوان یک فرایند می‌نگرند، اما تعریف آنان از خلاقیت، مبتنی بر ویژگی <مولدبودن> است.

روش تحقیق

در این مقاله که با مطالعات میدانی با کمک مدیریت محترم و اساتید معزز مرکز علمی-تربیتی المصطفی(ص) واحد آشتیان و همین‌طور بررسی منابع کتابخانه‌ای انجام شد به بررسی نقش خلاقیت و نوآوری در پیشرفت زبان آموزان و بررسی تأثیر عملکرد اساتید در ایجاد خلاقیت بین زبان آموزان پرداخته شد تا بتوان اثبات کرد که با برنامه ریزی و تدریس خلاقیت محورانه می‌توان آموزش بهتری به زبان آموزان ارائه نمود.

یافته‌ها

این مقاله به منظور آشنایی با خلاقیت و چگونگی ایجاد راه‌های خلاقیت در دانش آموزان ابتدایی با توجه به روشها و مطالعات انجام شده در پژوهشهای سایر محققان و در مرکز علمی-تربیتی المصطفی(ص) واحد آشتیان اجرا شده است که نتایج حاصله نشان داده که استفاده از روش تدریس خلاقانه و ایجاد بستر خلاقیت برای طلاب زبان آموز تأثیر به‌سزایی در روند یادگیری و افزایش نمرات آنها دارد.

مفهوم خلاقیت

شاید به جرات بتوان گفت که جامع‌ترین تعریف خلاقیت توسط <گیلفورد> دانشمند آمریکایی عرضه شده است. او خلاقیت را با تفکر واگرا (دست یافتن به رهیافت‌های جدید برای مسائل) در مقابل تفکر همگرا (دست یافتن به پاسخ) مترادف دانسته است. افرادی که تفکر واگرا دارند در فکر و عمل خود با دیگران متفاوتند و از عرف و عادت دور شده روش‌های خلاق و جدید را به کار می‌برند. برعکس کسانی که از این خصوصیت برخوردار نیستند، تفکر همگرا دارند و در فکر و عمل خود از عرف و عادت پیروی می‌کنند. پس تفکر واگرا یعنی دور شدن از یک نقطه مشترک که همان رسم و سنت و عرف اجتماع است و تفکر همگرا یعنی نزدیک شدن به آن نقطه. امروزه ثابت شده است که برخلاف باور بسیاری که ابداع و خلاقیت را خصوصیت ذاتی بعضی افراد می‌دانند، این استعداد در نوع بشر به اندازه حافظه عمومیت دارد و می‌توان آن را با کاربرد اصول و فنون معین و ایجاد طرز تفکرهای جدید و ایجاد محیطی مناسب پرورش داد. در چند دهه اخیر پژوهش‌های بسیاری در زمینه خلاقیت انجام شده است.

دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی

دانشگاه تهران - ۳۰ آذر ۹۶

پژوهش‌های انجام شده در زمینه آموزش اخلاق، عموماً به این نتیجه رسیده است که اخلاق را هم می‌توان آموزش و هم پرورش داد. روشن است که هر کسی ممکن است در زمینه‌ای خاص اخلاق داشته باشد. از هر کسی در هر زمینه نمی‌توان انتظار اخلاق و ابتکار داشت. باید این بسترها و علایق و زمینه‌ها را شناسایی کرده و زمینه رشد آن‌ها را فراهم نمود
Katamba, F., & Stonham, J. (2006)

تعاریف اخلاق

- ۱- اخلاق را شیوه ای در حل مسئله میدانند که همراه با نوآوری و ارزش اجتماعی است.
- ۲- اخلاق حل یک مشکل یا سلسله ای از مسائل کوچک و بزرگ است (Crystal, D. (1991).
- ۳- اخلاق تحولات دامنه دار و جهت دار در فکر و اندیشه انسانهاست، بطوری که فرد توانایی ترکیب عوامل قبلی به طرق جدید را بدست می آورد. (عشقوی، ملیحه. (1387)

در ارتباط با اخلاق سوالی که مطرح می شود این است که آیا بین اخلاق و هوش رابطه ای وجود دارد یا نه؟ برخی از متخصصان یک «الگوی آستانه ای» از اخلاق ارائه داده اند. طبق این الگو میزان هوش فرد باید از حد معینی بالاتر باشد تا بتواند آثار اخلاقی در رشته خود ارائه دهد و برای این مسئله بهره هوشی 120 را عنوان کرده اند. فراتر از آستانه هوش، دستاوردهای اخلاق به عوامل دیگری نظیر سیالی اندیشه ها و به متغیرهای شخصیتی بستگی دارد. همچنین در مورد تواناییهای مختلف، آستانه هوشی لازم برای ایجاد دستاوردهای اخلاق متفاوت است (Comrie, B. (1985).

در علم روانشناسی اعصاب معتقدند که تفکر ریاضی و کلامی (صحبت کردن، خواندن و نگارش معمول) عموماً در نیمکره چپ مغز انجام می شود در حالی که تفکر فضایی، کل نگرانه و خلاق در نیمکره راست صورت می گیرد. «ند هرمان» در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده است که افراد از دو قسمت مغز با یک شیوه و با یک فراوانی استفاده نمی کنند. دانش آموزانی که نیمکره چپ مغزشان مسلط است با خواندن درباره یک موضوع یاد می گیرند در حالی که دانش آموزانی که نیمکره راست مغزشان مسلط می باشد با تماشای نمایش یا انجام فعالیتهای عملی یاد می گیرند. لذا می توان در زمینه ی آموزش دانش آموزان به این ویژگیها توجه داشت. تایلور نیز برای افراد خلاق ویژگیهای شخصیتی خاصی را مطرح می نماید. از نظر تایلور افراد خلاق از ویژگیهای خوش خلقی، باذوقی، کنجکاوی، جویندگی، مهارت در بازسازی عقاید، خودمختاری، استقلال، اثبات خود، پذیرش مثبت از خود و زبردستی، برخوردارند. در مجموع افراد خلاق دارای شخصیتی بسیار پیچیده هستند. همچنین بین اخلاق و پیشرفت تحصیلی همبستگی مثبتی وجود دارد. (Cook, G. (2003).

استاد و شیوه‌های پرورش تفکر خلاق

تعلیم و تربیت به یک معنا عبارت است از رشد قوه قضاوت صحیح در افراد. تقلید از دیگران یا پیروی از تمایلات و عادات، سبب رکود فکری و عجز فرد در برابر مسائل و مشکلات می شود. امروزه جامعه نیازمند افرادی است که فکر و خرد را حاکم بر اعمال و افکار خویش قرار می‌دهند و مشکلات را به گونه ابتکاری از سر راه خود برمی‌دارند. اجمالاً وظایف یک استاد در تحقق این هدف بدین شرح است:
* زبان آموز را به داشتن ایده‌های بکر و نو تشویق نماید؛ ایده‌هایی که کم و بیش برای خود آن‌ها بکر است. ضمن پذیرش ایده‌های بکر، زمینه ابراز آن‌ها را فراهم کند. مثلاً، می‌توان از زبان آموز خواست که به جای ارائه گزارش ساده از یک کتاب، آن را شخصاً ارزیابی کرده و هر نظری که درباره آن دارند بیان کنند و یا این که فصلی از فصل‌های سال را توصیف کنند به طور کلی، نقاشی‌های آزاد،

دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

دانشگاه تهران - ۳۰ آذر ۹۶

مقاله نویسی و نگارش داستان های کوتاه، زمینه ارائه ایده فرد و تفکر خلاق در زبان آموز را بهتر فراهم می کند.

* مطالب درسی را به صورت مسأله و معما برای شاگردان طرح کند؛ مطالعه کتاب و یا گوش دادن به سخنان استاد و حفظ کردن حقایق علمی و تاریخی، رشد قوه ابتکار شاگردان را به دنبال ندارد. استاد به جای بیان مطالب درسی یا ذکر حقایق علمی، باید زبان آموز را به طرح مسائل ترغیب کند.
* استاد باید به زبان آموز اجازه دهد تا مسائل، نظرات و ایده های خود را اعلام کنند و این ایده ها را روی تخته کلاس درس نوشته و پس از طرح مسائل و ایده های خود به آنان اجازه دهد که این مسائل را نقد و بررسی کرده و مورد آزمایش قرار دهند. (پور نامداریان، تقی، 1373)

جلوگیری از تثبیت باورهای غلط

استاد باید در جریان تدریس و فرایند تعلیم و تربیت، شیوه های مختلفی را به کار برد؛ از جمله، روش حل مسأله، روش تهیه طرح یا پروژه، روش بحث آزاد و پروژه های گروهی و جمعی متناسب با موضوع و موقعیت درسی. (ملک زاده، سیمین، 1374)

فعال شدن شاگردان در کلاس

کلاس های درس را می توان به جای «استاد محوری» به صورت «فراگیر محوری» اداره کرد؛ در کلاس فراگیر محوری، زبان آموز در امر یادگیری دخالت مستقیم و اساسی دارد. (Krahnke, K., 1987)
استاد راه های یادگیری را به شاگردان دیکته نمی کند، بلکه شیوه های مختلف یادگیری را پیش پای آنان قرار می دهد تا با استفاده از نیروی خلاقیت و ابتکار خود مسیر و روش یادگیری را جستجو نمایند. به جای این که استاد برای زبان آموز اطلاعات فراهم کند، باید آنان را در موقعیتی قرار دهد تا خود به جستجوی اطلاعات بپردازند. استاد در این شیوه تدریس، راهنماست و نقش یاری دهنده و هدایتگر را ایفا می کند. (گلفام، ارسلان، 1385)
استفاده از روش بارش فکری **brain Storming** در روش بارش فکری، پس از این که مسأله ای در کلاس ارائه شد، استاد از زبان آموز می خواهد تا هر تعداد راه حل را که می توانند برای مسأله بنویسند. استاد پیش از ارائه همه راه حل ها به وسیله زبان آموز، نباید هیچ گونه اظهار نظری در این خصوص بنماید. این روش، شبیه روش تداعی آزاد است که در روان کاوی مورد استفاده قرار می گیرد.

(ضرغامیان، مهدی، 1380)

پرورش زمینه تفکر

استاد باید زمینه ای فراهم سازد که همه زبان آموز تفکر کنند و بدون نگرانی تفکرات خویش را اظهار نمایند. هر چند شاگردان در فرایند تفکر ممکن است اشتباه کنند، اما مهم، تفکر و پرورش فکر است. در این گونه کلاس ها پاسخ صحیح و غلط شاگرد برای استاد ارزش یکسان خواهد داشت؛ زیرا به هر حال زبان آموز به تفکر واداشته شده است. به عبارت دیگر، باید به زبان آموز اجازه داده شود تا اشتباهایی را مرتکب شوند؛ زیرا ممکن است اشتباه ها به بینش های مثمرتری منتهی شوند. استاد باید شرایط آموزشی را به گونه ای ترتیب دهد که شاگردان مطمئن شوند که اختلاف نظر آنان با استاد مشکلاتی برای آنان نخواهد داشت. به هیچ وجه نباید اندیشه های شاگردان را طرد کرد زیرا در این صورت آنان به تفکر نخواهند پرداخت. (شفائی، احمد، 1363)

دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

دانشگاه تهران - ۳۰ آذر ۹۶

ارتباط با اذهان خلاق

گرچه استاد تا حد زیادی می تواند ذهن زبان آموز را تحریک کند، اما این امر کافی نیست. گفتار و کردار هنرمندان، متفکران و رهبران مشهور از مهمترین عوامل مؤثر در تحریک انرژی خلاق در دیگران است. Comrie, B. (1976) شاعران، مورخان، سیاستمداران و دانشمندان بزرگ، در قرون گذشته، از طریق آثار مکتوب خود با ما سخن می گویند. آتش خلاق آنان می تواند شعله آفرینش گری زبان آموز را برافروزد و روح اشتیاق رقابت را در آنان بدمد. برای پیشگیری از احساس حقارت زبان آموز در برابر بزرگان، باید به آنان گفته شود که انسان های بزرگ هم از اول خلاق نبودند، بلکه با تلاش، پشتکار و پرورش این قوه توانسته اند ابتکارات، نوآوری ها و آفرینندگی را در وجود خود شکوفا سازند. (نمره، یدالله، 1384).

با شناخت نحوه زندگی و مراحل رشد زبان آموز، می توان از بروز و پیدایش این احساس در آنها پیشگیری کرد.

تشویق اندیشه ها و پیشرفت های بکر و ناب

با پرسش های هر چند غیرمتعارف زبان آموز، باید برخوردی دقیق و حساب شده داشت؛ اگر زبان آموزی ایده غیرممکنی را بیان کرد، به جای واقع گرایی باید در این تخیل زبان آموز وارد شد.

- باید به زبان آموزان عملاً نشان داد که عقاید آنان مورد احترام است.

- اندیشه ها و راه حل های غیرمعقول برای مسائل را باید با احترام تلقی کرد. - باید به آنان فرصت داد تا به طور مستقل یاد بگیرند، آزادانه فکر کنند و به اکتشافات بپردازند. (Farhady, H., Jafarpur, A., & Birjandi, P. (2007)

5

موانع خلاقیت

موانع خلاقیت را می توان به سه دسته تقسیم کرد: فردی، اجتماعی و سازمانی.

موانع فردی خلاقیت: نداشتن اعتماد به نفس و ترس از انتقاد و شکست، تمایل به همگونی و عدم تمرکز ذهنی از مهمترین آنهاست. به طور کلی موانع فردی خلاقیت شامل موارد زیر است: (شهیدی، شکوفه، 1384)

نداشتن اعتماد به نفس، دلسرد شدن، تأکید بر عادات های پیشین، محافظه کاری، وابستگی و جمود فکری، نبود تمرکز ذهنی، استفاده نکردن از طرفین مغز، مقاوم نبودن، کمرویی، انعطاف پذیر نبودن. (Leech, G., & Svartvic, F. (1996)

موانع رشد خلاقیت در زبان آموز

تأکید زیاد بر نمره زبان آموز به عنوان ملاک خوب بودن روش های تدریس سنتی و مبتنی بر استاد محوری

عدم شناخت استاد نسبت به خلاقیت

نبود حداقل امکانات لازم برای انجام فعالیت های خلاق زبان آموز

اهداف و محتوای کتاب های درسی (لارسن- فریمن، دایان، 1387)

توجه نکردن به تفاوت های فردی زبان آموز

عدم پذیرش ایده های جدید

ارائه تکالیف درسی زیاد به زبان آموز

استهزاء و تمسخر به خاطر ایده یا نظر اشتباه

دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

دانشگاه تهران - ۳۰ آذر ۹۶

راه حل های پیشنهادی استادان

- * تدوین و اجرای سیاست های انگیزشی و تشویقی برای همکاران (صفار مقدم احمد. (1382)
- * آموزش نیروی انسانی توسط استادان مجرب در قالب کارگاه های تابستانی
- * طرح موضوع به صورت کاربردی در جلسات شورای استادان
- * تشویق استادان به آزمایش کردن و کاربرست روش های نو
- * ایجاد محیط آزاد و روابط صمیمانه میان استادان و مدیران رسمی مدارس برای کاربرست یافته ها و روش های نوین.
- * تشخیص ارزش کار و تشویق افرادی که به آزمایش روش های نوین مبادرت می ورزند.

بحث و نتیجه گیری

خلاصیت و نوآوری در عرصه نظام تعلیم و تربیت به همه ارکان و اجزایش، زمانی به ثمر می نشیند که به صورت فرهنگ و نهضت مستمر و پویایی جوشش داشته باشد. نظام تعلیم و تربیت خلاق، نظامی است که مدیران سطوح مختلف، اساتید و مربیان، فراگیران، کارکنان آموزشی و همه کسانی که به طور مستقیم و غیرمستقیم در این روزگار تأثیرگذارند به خلاصیت و نوآوری اعتقاد داشته و از شناخت لازم برخوردار باشند. در چنین وضعیتی خلاصیت و نوآوری در تمام زوایای نظام تعلیم و تربیت جاری است و می تواند منشاء تولید علم و خدمات، شکوفایی استعدادها و رشد و تکامل مادی و معنوی را فراهم سازد. گستره خلاصیت در نظام تعلیم و تربیت در نمودار ذیل به صورت ترام نشان داده شده است.

منابع

- 1- پور نامداریان، تقی. (1373). درس فارسی برای فارسی آموزان خارجی: دوره مقدماتی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- 2- ثمره، یدالله. (1384). مجموعه کتاب های آموزش زبان فارسی (آزفا). تهران: انتشارات بین المللی الهدی.
- 3- ذوالفقاری، حسن، مهبد غفاری و بهروز محمودی بختیاری. (1383). آموزش زبان فارسی. دوره مقدماتی تا پیشرفته. تهران: انتشارات مدرسه.
- 4- شفائی، احمد. (1363). مبانی علمی دستور زبان فارسی. تهران: نوین.
- 5- شهیدی، شکوفه. (1384). فارسی به فارسی (فارسی برای دوره مقدماتی). تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران.
- 6- صفار مقدم احمد. (1382). فارسی عمومی 1 ساختارهای پایه. تهران: شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی.
- 7- ضرغامیان، مهدی. (1380). دوره آموزش زبان فارسی از مبتدی تا پیشرفته. تهران: شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی.
- 8- عشقوی، ملیحه. (1387). ضرورت آموزش تعارف ایرانی به فارسی آموزان خارجی. مجموعه مقالات سمینار آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان. تهران: کنون زبان ایران.
- 9- عشقوی، ملیحه. (1388). بررسی درک و کاربرد نمود و زمان در فارسی توسط فارسی آموزان خارجی. سخنرانی در همایش ملی آموزش زبان فارسی و زبان شناسی. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- 10- گلغام، ارسلان. (1385). اصول دستور زبان. تهران: سمت.
- 11- لارسن- فریمن، دایان. (1387). اصول و فنون آموزش زبان. ترجمه منصور فهیم و مستانه حقانی. تهران: انتشارات رهنما.

دومین همایش بین المللی و چهارمین همایش ملی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی

دانشگاه تهران - ۳۰ آذر ۹۶

12-ملک زاده، سیمین. (1374). بررسی بافتی و کاربردی فعل در زبان فارسی امروز. پایان نامه کارشناسی ارشد زبان شناسی همگانی. دانشگاه فردوسی مشهد.

- 13-Cook, G. (2003). Applied linguistics. Oxford: Oxford University Press.
- 14-Comrie, B. (1976). Aspect. Cambridge: Cambridge University Press.
- 15-Comrie, B. (1985). Tense. New York: Cambridge University Press.
- 16-Crystal, D. (1991). A dictionary of linguistics and phonetics(3rd ed.). Oxford; Blackwell.
- 17-Farhady, H., Jafarpur, A., & Birjandi, P. (2007). Testing language skill: From theory to practice. Tehran: SAMT.
- 18-Katamba, F., & Stonham, J. (2006). Morphology. London: Macmillan.
- 19-Krahnke, K. (1987). Approaches to syllabus design for foreign language teaching. Englewood Cliffs: N.J.: - Prentice-Hall.
- 20-Leech, G., & Svartvic, F. (1996). A communicative grammar of English, New York: Longman.